

Grosthuisen 54a te Grosthuisen

rapport 2248

Grosthuisen 54a te Grosthuisen (gemeente Koggenland)

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

J.A.G. van Rooij
J. Holl

Colofon

ADC Rapport 2248

Grosthuisen 54a te Grosthuisen (gemeente Koggenland)
Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek

Auteurs: J.A.G. van Rooij en J. Holl

In opdracht van: Mts. J. en K.J. Bierman

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 28 april 2010
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-94-6064-239-5

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Methoden	7
2.2 Resultaten	8
3 Inventariserend Veldonderzoek	11
3.1 Methoden	11
3.2 Resultaten	12
3.3 Interpretatie	12
4 Conclusies	13
5 Aanbeveling	13
Literatuur	14
Lijst van afbeeldingen	14
Lijst van tabellen	14
Bijlage 1 Boorgegevens	21
Bijlage 2 Boorkolommen	23

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Noord-Holland
Gemeente:	Koggenland
Plaats:	Grosthuisen
Toponiem:	Grosthuisen 54a
Kadastrale gegevens:	Kadastrale gemeente Wester-Koggenland, Sectie AE, perceel 78
Kaartblad:	19 oost
Coördinaten:	127.649 / 514.414; 127.607 / 514.404; 127.542 / 514.598; 127.588 / 514.606.
Bevoegde overheid:	Gemeente Koggenland
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Dhr. P. Stam
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	39772
ADC-projectcode:	4120196
Periode van uitvoering:	Maart 2010
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van Mts. J. en K. J. Bierman heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Grosthuisen 54a in Grosthuisen (gemeente Koggenland). In het plangebied zal nieuwbouw van twee stallen en een woonhuis plaatsvinden. Ook zal in het zuidelijke deel van het plangebied een opslag worden gerealiseerd. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Op basis van het bureauonderzoek werden archeologische waarden vanaf het Neolithicum in de klei van de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer verwacht. In de periode Bronstijd – IJertijd trad op grote schaal veengroei op en raakte het gebied bedekt met veen, dat echter door inbraken van de zee en Middeleeuwse ontginningen geheel of grotendeels is verdwenen. Archeologische waarden uit de periode Bronstijd t/m de IJertijd worden daarom niet verwacht.

Het plangebied bevindt zich voor een deel in de historische kern van Grosthuisen. Mede gezien het groot aantal Middeleeuwse waarnemingen en de relatief lange bestaansgeschiedenis van Grosthuisen, worden binnen het plangebied met name resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verwacht.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een booronderzoek (specificatie VS03) uitgevoerd.

Volgens het bureauonderzoek werden binnen het plangebied moerige eerdgronden verwacht. Deze zijn tijdens het veldonderzoek ook aangetroffen. Onder de moerige eerdgronden zijn intacte getijdenafzettingen aangetroffen. Tijdens het booronderzoek zijn tot een diepte van 2,4 m -mv geen archeologische indicatoren aangetroffen.

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 - heden
Middeleeuwen:	450 - 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. - 450 na Chr.
Laat Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
Midden Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
Vroeg Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 - 12 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 12 voor Chr.
Midden IJzertijd	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
Midden Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 - 2000 voor Chr.
Laat Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
Midden Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd):	8800 - 4900 voor Chr.
Laat Mesolithicum	6450 - 4900 voor Chr.
Midden Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.
Laat Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden Paleolithicum	300.000 - 35.000 voor Chr.
Vroeg Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Mts. J. en K. J. Bierman heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Grosthuisen 54a in Grosthuisen (gemeente Koggenland). In het plangebied zal nieuwbouw van twee stallen en een woonhuis plaatsvinden. Ook zal in het zuidelijke deel van het plangebied een opslag worden gerealiseerd. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een aanvraag van een bouwvergunning en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend en karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01 en de geldende beleidsregel van de Staatssecretaris van OCW.¹

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Is er in het plangebied een intact potentieel vondstniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte potentiële vondstniveau?
- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 2 maart 2010 en het booronderzoek op 4 maart 2010. Meegewerkt hebben: J. Holl (prospector), J.A.G. van Rooij (archeoloog) en E. Lohof (senior prospector).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

¹ Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 juni 2005, nr. WJZ/2005/26210 (8163), tot wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid. Het PvA is opgesteld door J. Huizer, prospector, op 3 maart 2010 en geaccordeerd door E. Lohof, senior prospector.

2.2 Resultaten

2.2.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)

Het plangebied ligt aan Grosthuisen 54a en heeft een oppervlakte van 1,0 ha. Het wordt begrensd door de doorgaande weg Grosthuisen in het noorden en weilanden in het oosten, zuiden en westen. De exacte locatie is weergegeven in afbeelding 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 400 m rondom het plangebied.

In het plangebied is nieuwbouw van een aantal gebouwen gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 4560 m² (woonhuis 360 m², noordelijke stal 600 m², zuidelijke stal 2160 m² en opslaglocatie 1440 m²) worden bebouwd (afb. 3). De maximale verstoringsdiepte van de bodem binnen het plangebied zal 225 cm -mv bedragen.

Informatie omtrent het toekomstige grondwater- c.q. bodempeil en de milieutechnische condities is niet bekend

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.2.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is momenteel in gebruik als weiland. In het oostelijk en westelijk deel van het perceel bevinden zich sloten. Het noordelijk deel van het plangebied lijkt te zijn opgehoogd.

In het kader van een KLIC-melding zijn gegevens betreffende de ligging van kabels en leidingen binnen het plangebied opgevraagd. Hieruit bleek dat binnen het plangebied zich geen kabels en leidingen bevinden.

2.2.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Kadastrale minuut uit 1811-1831 ²	het plangebied is in gebruik als weiland
Topografische kaart uit 1858 ³	in gebruik als weiland
Bonnekaart uit 1879 ⁴	Het noordelijk deel van het plangebied bevindt zich in het bewoningslint van Grosthuisen en is in gebruik als weiland.
Bonnekaart uit 1887 ⁵	Idem
Bonnekaart uit 1899 ⁶	Idem
Bonnekaart uit 1900 ⁷	Idem
Topografische kaart uit 1950 ⁸	Idem
Topografische kaart uit 1983 ⁹	Idem

In de verschillende ontginningsblokken van Wester-Koggenland zijn dorpslinten terug te vinden. Deze lintdorpen ontstonden doordat de agrariërs in het gebied zich langs een kade of watergang op hun eigen kavel vestigden. Hierdoor ontstond een langgerekt lint van boerderijen met daarachter de eigen te bewerken kavel. Sommige van de dorpslinten liggen vermoedelijk nog op de plaats waar zich ook de eerste bewoners van die ontginning vestigden, op andere plaatsen heeft het dorp eerder elders gelegen en is het in de loop van de Middeleeuwen verplaatst naar de huidige plaats.¹⁰

Grosthuisen werd voor het eerst genoemd in historische bronnen uit circa 1200 als *Groet Oesthusen*. In 1745 kreeg het min of meer zijn huidige naam Grosthuisen. Het verhaal gaat dat het dorp zo genoemd is omdat er toen 144, dat wil zeggen een *gros*, huizen waren.¹¹

² www.watwaswaar.nl

³ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1879.

⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1887.

⁶ Bureau Militaire Verkenningen 1899.

⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1900.

⁸ Www.watwaswaar.nl.

⁹ Www.watwaswaar.nl.

¹⁰ Visser-Poldervaart 2006a

¹¹ Van Berkel & Samplonius 2006

Koggenland was in de Vroege Middeleeuwen bedekt met veen. Om dit veen te kunnen ontginnen moest men het ontwateren. Hiertoe werden parallelle sloten gegraven naar een bestaande watergang of een nieuw gegraven watergang, die vervolgens het water naar elders afvoerde. In Wester-Koggenland komt de naam Gouw voor een watertje veelvuldig voor. Deze naam verwijst veelal naar een oude ontginningsas, waaraan de toenmalige bewoners zich vestigden. Rond de ontgonnen delen van het veen werden veelal ook kades aangelegd, waarmee het water buiten de ontgonnen delen gehouden kon worden.

De ontwatering van het veen leidde tot inklinking en oxidatie van de bodem, waardoor het maaiveld daalde en de grondwaterstand ten opzichte van het maaiveld hoger kwam te liggen. Veelal probeerde men in eerste instantie door het dieper uitgraven van de sloten de grondwaterstand verder te verlagen, maar dit leidde wederom tot een daling van het maaiveld. Als men het water niet langer voldoende kon afvoeren verplaatste men veelal het akkerland in het verlengde van het bestaande gebied.¹²

Het plangebied is vanaf in ieder geval vanaf het begin van de 19^e eeuw onbebouwd en in gebruik als weiland (afb. 4). Mede doordat er geen bewoning is geweest binnen het terrein, worden geen grootschalige bodemverstoringen en/of -verontreinigingen verwacht.

2.2.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ¹³	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer (voorheen afzettingen van Calais IV op oudere afzettingen van Calais, E0.4)
Geomorfologie ¹⁴	Vlakte van zee- of meerbodemaafzettingen (2M33)
Bodemkunde ¹⁵	Moerige eerdgronden met moerige bovengrond of moerige tussenlaag op niet-gerijpte zavel of klei (Wo-III)

Als gevolg van de opwarming van het klimaat aan het begin van het Holoceen (ca. 10.000 jaar geleden) smolt het ten noorden van Nederland aanwezige landijs en steeg de zeespiegel. Aanvankelijk verliep de stijging van de zeespiegel snel en kon de zee via het dal van de Overijsselse Vecht diep het achterland indringen. Omdat de sedimentatie en veenvorming de snelle zeespiegel niet konden bijhouden, kwamen grote delen van het kustgebied onder water te staan en ontstond een uitgestrekt getijdenbekken, het getijdenbekken van Holland. In de loop van het Holoceen nam het tempo van de zeespiegelstijging af en kon de sedimentatie gelijke tred houden met de zeespiegelstijging. Er ontwikkelden zich verschillende west-oost georiënteerde getijdengeulen. Tussen 4500 en 4300 BP ontstond een vrijwel aangesloten strandwallengordel. Alleen bij Bergen bleef een nauwe opening bestaan. Achter het zogenoemde Zeegat van Bergen kon zich een getijdengebied handhaven, elders vond op grote schaal veenvorming plaats.

Ten noorden van het plangebied waren in West-Friesland in deze periode twee grote geulsystemen actief; een noordelijk en een zuidelijk systeem. In en langs deze geulen werd zand afgezet, verder weg van de geulen werd klei afgezet. Deze afzettingen worden tot het Laagpakket van Wormer binnen de Naaldwijk Formatie gerekend. Volgens de geologische kaart is de dikte van dit pakket binnen het plangebied meer dan 10 m –mv. Rond 2800 v. Chr. slibde het noordelijke systeem grotendeels dicht. Het zuidelijke systeem werd rond 1400 v. Chr. minder actief toen het zeegat van Bergen verzandde. Aanvankelijk werd nog een pakket klei afgezet, maar uiteindelijk vielen de geulen droog.

Buiten de geulen was reeds een continue veengroei opgetreden waardoor grote veenkussens waren ontstaan. Doordat rivieren vanuit het oosten, Overijsselse Vecht, niet meer konden afwateren via het zeegat van Bergen steeg de grondwaterspiegel snel en kon vanaf 3700 BP het veengebied zich sterk uitbreiden. Vermoedelijk raakte ook het gebied rond Hoom bedekt met veen.

Met name in het noordoostelijk gelegen Bovenkarspel is deze snelle vernatting van het landschap goed zichtbaar, onder andere in de verplaatsing van de huisplaatsen in de loop van de tijd naar de hoger gelegen terreindelen. Op basis van enkele waarnemingen van hoogveen verspreid over West-Friesland werd in het verleden aangenomen dat er sprake is geweest van een volledige hoogveenbedekking. Onder andere op basis van enkele recente opgravingen wordt echter sterk getwijfeld of er wel sprake is van een volledige hoogveenbedekking en niet eerder van enkele geïsoleerde hoogveenkussens. Het plangebied is in deze

¹² Visser-Poldervaart 2006b

¹³ Rijks Geologische Dienst 1987

¹⁴ Stichting voor Bodemkartering 1979.

¹⁵ Stichting voor Bodemkartering 1985.

periode bedekt geraakt door hoogveen. Dit hoogveen raakte vanaf de Romeinse tijd bewoonbaar doordat er een opening ontstond bij het Vlie waarlangs de Vecht konden afwateren en de top van het veen oxideerde. Door de oxidatie en middeleeuwse veenontginningen is het veen echter vrijwel volledig verdwenen, waardoor archeologische resten uit deze periode verloren zijn gegaan.¹⁶

In de Romeinse tijd en de Middeleeuwen ontstonden nieuwe getijdengeulen zoals het Zijper Zeegat en het Marsdiep, van waaruit de zee diep het veengebied van West-Friesland kon binnendringen en zand en klei kon afzetten (Laagpakket van Walcheren, Naaldwijk Formatie). In de loop van de tijd ontstond een verbinding met het Flevomeer, dat zich ten koste van de veengebieden sterk uitbreidde. Uiteindelijk werd de Zuiderzee gevormd.

In de Middeleeuwen begon men met de ontginning van het veen. Aanvankelijk kon men het gebied op natuurlijke wijze, via getijdenkreken zoals de Kromme Leek en de Grootte Wijzend, ontwateren. De ontginningen veroorzaakten echter een sterke bodemdaling. De toenemende inbraken van de zee en daarmee gepaard gaande wateroverlast leidde ertoe dat men vanaf ongeveer de 12^e eeuw begon met de aanleg van dijken en dammen om het land te beschermen. In de bedijkte gebieden ging de bodemdaling echter onverminderd door. Regelmatig vonden dijkdoorbraken plaats en gingen delen van gebied verloren. Op veel plaatsen resteert nog slechts een dun veenpakket of is het geheel verdwenen.

Op beelden van het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland) blijkt dat de omgeving van het plangebied weinig variatie in hoogte kent. De hoogten variëren van 3,0 tot 2,8 m – NAP.

Volgens de bodemkaart bevinden het plangebied zich in moerige eerdgronden. Eerdgronden worden gekenmerkt door een minerale eerdlaag. De term duidt op een laag die bestaat uit donkere min of meer rulle grond, waarin organische en minerale bestanddelen voorkomen, met name binnen de eerste 40 cm -mv. De moerige bovengrond bestaat uit een restant van het oorspronkelijke veenpakket, dat vaak is aangerijkt met materiaal uit de sloten.¹⁷

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Bron	Omschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Lage indicatieve archeologische waarde
Cultuurhistorische waardenkaart provincie Noord-Holland	Geen objecten binnen het plangebied
Gemeentelijke stukken gemeente Koggenland	Noordelijk deel archeologie bij plan groter dan 50 m ² en dieper dan 35 cm -mv. Zuidelijk deel archeologie bij plan groter dan 2500 m ² en dieper dan 40 cm -mv
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	Het noordelijke deel van het plangebied bevindt zich binnen de historische kern van Grosthuizen. ¹⁸
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	Binnen het onderzoeksgebied bevinden zich vijf waarnemingen daterend vanaf de Vroege- tot Late-Middeleeuwen. ¹⁹
vondstmeldingen ARCHISII	Geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	Ten westen van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd ²⁰

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) heeft het plangebied een lage indicatieve archeologische waarde. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de mogelijke veenwinningen en de inpoldering van het gebied te maken. Volgens de gemeentelijke stukken van de gemeente Koggenland wordt voor het plangebied archeologisch onderzoek vereist.

De ligging van deze waarden is weergegeven in afb. 5.

In het noordelijk deel van het plangebied is een AMK-terrein van hoge archeologische waarde aanwezig in de vorm van de historische kern van Grosthuizen. De begrenzing van deze historische kern is bepaald op grond van de historische kaarten. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen.²¹

¹⁶ Van Lil 2008

¹⁷ Berendsen 1997

¹⁸ AMK-nummer 18.848

¹⁹ Waarneming 8248, 8424, 8305, 8251 en 8489.

²⁰ Onderzoeknummer 18.068

²¹ Amk-nummer 18.848

Ongeveer 270 ten westen van het plangebied heeft in 2006 een archeologisch bureauonderzoek plaatsgevonden voor zowel het landelijk gebied alsook de historische kernen van Ursem, Spierdijk, Berkhout, Avenhorn/De Goorn en Scharwoude. In de gebieden langs bewoningslinten werd een bijzonder archeologieregime gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie en daaraan gekoppeld een aanlegvergunningstelsel. In dit archeologieregime dient bij grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 centimeter beneden maaiveld binnen een planomvang van meer dan 500 m² met de aanwezigheid van archeologische waarden rekening gehouden te worden.

Opvallend is dat binnen en buiten het onderzoeksgebied veel Neolithische en Middeleeuwse waarnemingen bekend zijn. Binnen een straal rondom het plangebied zijn vondsten daterend uit de Vroege Middeleeuwen tot en met de Late Middeleeuwen in de vorm van aardewerk gedaan. Deze zijn alle gevonden tijdens veldkarteringen.²² De enige vroegmiddeleeuwse vondst betreft een fragment van bolpot (type Dorestad VIII A-E, laat Mayen)

2.2.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

In het plangebied kunnen archeologische waarden vanaf het Neolithicum tot in de Bronstijd voorkomen in de klei van de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer. De archeologische resten worden vooral verwacht in de top van de klei of in eventuele vegetatiehorizonten op diepere niveaus. De resten manifesteren zich naar verwachting als een archeologische laag, bestaande uit een vermenging kleine fragmenten van onder meer aardewerk, houtskool en bot met het oorspronkelijke substraat. De meeste typen archeologische resten (bot, houtskool, aardewerk, metaal) zullen door de natte en zuurstofloze condities goed zijn geconserveerd.

In de periode Bronstijd – IJertijd trad op grote schaal veengroei op en raakte het gebied bedekt met veen, dat echter door inbraken van de zee en Middeleeuwse ontginningen geheel of grotendeels is verdwenen. De verwachting voor archeologische waarden uit de periode Bronstijd t/m de IJertijd is laag.

Het plangebied bevindt zich voor een deel in de historische kern van Grosthuisen. Mede gezien het grote aantal middeleeuwse waarnemingen en de relatief lange bestaansgeschiedenis van Grosthuisen, worden binnen het plangebied met name resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verwacht. Eventuele resten uit deze periode zullen zich bevinden in de moerige eerdlaag die vanaf het maaiveld verwacht wordt.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methoden

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.1, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak (VS01).

De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05.

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Het karteren van de vindplaatsen gebeurt door het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische indicatoren in het opgeboorde materiaal. Archeologische indicatoren zijn bijvoorbeeld fragmenten aardewerk, houtskool, verbrande klei, (on)verbrand bot en andere insluitsels die van nature niet in de bodem voorkomen. Daarnaast kunnen bodemverkleuringen, bijvoorbeeld veroorzaakt door fosfaatverbindingen, een indicatie vormen voor bewoning in het verleden.

Er zijn tien boringen geplaatst in een grid bestaande uit parallelle raaien met een afstand van 30 m. Binnen een raai zijn de boringen geplaatst om de 40 m. De boringen zijn zodanig geplaatst dat zij

²² Resp. waarnemingen 8.305 en 8.248.

verspringen ten opzichte van die in de aangrenzende raai en zijn uitgevoerd met een 7 cm edelmanboor en een 3 cm guts tot gemiddeld 200 cm in de ongestoorde ondergrond tot gemiddeld circa 245 cm en maximaal 300 cm onder het maaiveld.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²³ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

3.2 Resultaten

3.2.1 Booronderzoek (VS03)

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 6.

De onderste aangeboorde laag bestaat uiterst siltige, zwak humeuze klei, die donkergrijs van kleur is. Verder is deze laag kalkrijk en bevat schelpenmateriaal en zandlagen. Zij wordt vanaf circa 235 cm –mv aangetroffen en is slap qua consistentie. Deze laag is alleen in boring 1 en 2 waargenomen. De overige boringen zijn niet doorgezet tot deze diepte.

Hierop is, met uitzondering van boring 10, in alle boringen tussen ca. 130 cm en 235 cm –mv een 80 cm dikke laag grijsblauwe, uiterst siltige, kalkrijke klei aangetroffen. In deze laag bevinden zich enkele zandlagen (matig fijn), schelpenresten en lokaal rietresten. De consistentie is slap tot zeer slap.

Tussen gemiddeld 35 cm en 130 cm –mv is een laag uiterst siltige, kalkrijke klei aangetroffen, die lichtgrijs van kleur is. Met name in de onderste 20 cm van deze laag zijn roestvlekken waargenomen. In alle boringen zijn in deze laag zandlagen, schelpenresten en plantenresten aangetroffen. De consistentie is slap.

Vanaf 35 cm –mv tot aan het maaiveld is een laag matig zandige tot uiterst siltige en sterk humeuze klei aanwezig. Deze laag bevat veenbrokken en in boring 3 plantenresten.

Boring 10 vertoont een andersoortige lithologie dan de overige boringen. De diepst aangeboorde laag bestaat hier uit uiterst siltige, zwak humeuze kalkloze klei, die donkergrijs van kleur is. In deze laag bevinden zich grijze en zwarte vlekken en recent baksteen. Hierop is vanaf 90 cm –mv tot aan het maaiveld een donkerbruine laag uiterst siltige, zwak humeuze en kalkrijke klei aangetroffen. Ook in deze laag zijn zwarte en grijze vlekken aangetroffen.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

3.3 Interpretatie

De bovenste aangetroffen laag bestaat uit een uiterst siltige klei met veenbrokken. Dit betreffen, zoals al verwacht in het bureauonderzoek, moerige eerdgronden. Hieronder bevinden zich getijdenafzettingen die een afwisselend beeld vertonen van relatieve stilstand, hetgeen resulteert in een hogere mate van humeusiteit van de klei, en beweging. Dit laatste wordt aangetoond in het aantal zandlagen.

Het plangebied was, mede getuige de slappe consistentie van de klei, in het verleden niet geschikt voor bewoning omdat het er te nat was. Binnen het plangebied worden tot een diepte van 2,30 m –mv geen archeologische resten verwacht.

Tijdens het booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Ook zijn geen compacte of ontkalkte niveau's aangetroffen, wat zou duiden op een periode waarin het plangebied droog lag en er weinig sedimentatie optrad en waarin het dus geschikt zou zijn voor bewoning.

²³ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

4 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

Is er in het plangebied een intact potentieel vondstniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte potentiële vondstniveau?

Volgens het bureauonderzoek werden binnen het plangebied moerige eerdgronden verwacht. Deze zijn tijdens het veldonderzoek ook aangetroffen. Onder de moerige eerdgronden zijn in negen van de tien boringen intacte getijdenafzettingen aangetroffen.

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

Nee. Tijdens de karterende fase zijn tot een diepte van 2,4 m -mv geen archeologische indicatoren aangetroffen.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Tijdens het verkennend en karterend booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen, dus deze onderzoeksvraag is niet van toepassing

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Binnen het plangebied zal de bodem door de bouw van een woonhuis en diverse stallen tot maximaal 225 cm -mv verstoord worden. Tijdens het veldonderzoek is de bodem tot 240 cm -mv onderzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Tijdens het veldonderzoek zijn deze niet aangetroffen.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

ADC ArcheoProjecten adviseert om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren omdat binnen het plangebied geen archeologische resten meer worden verwacht.

5 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Literatuur

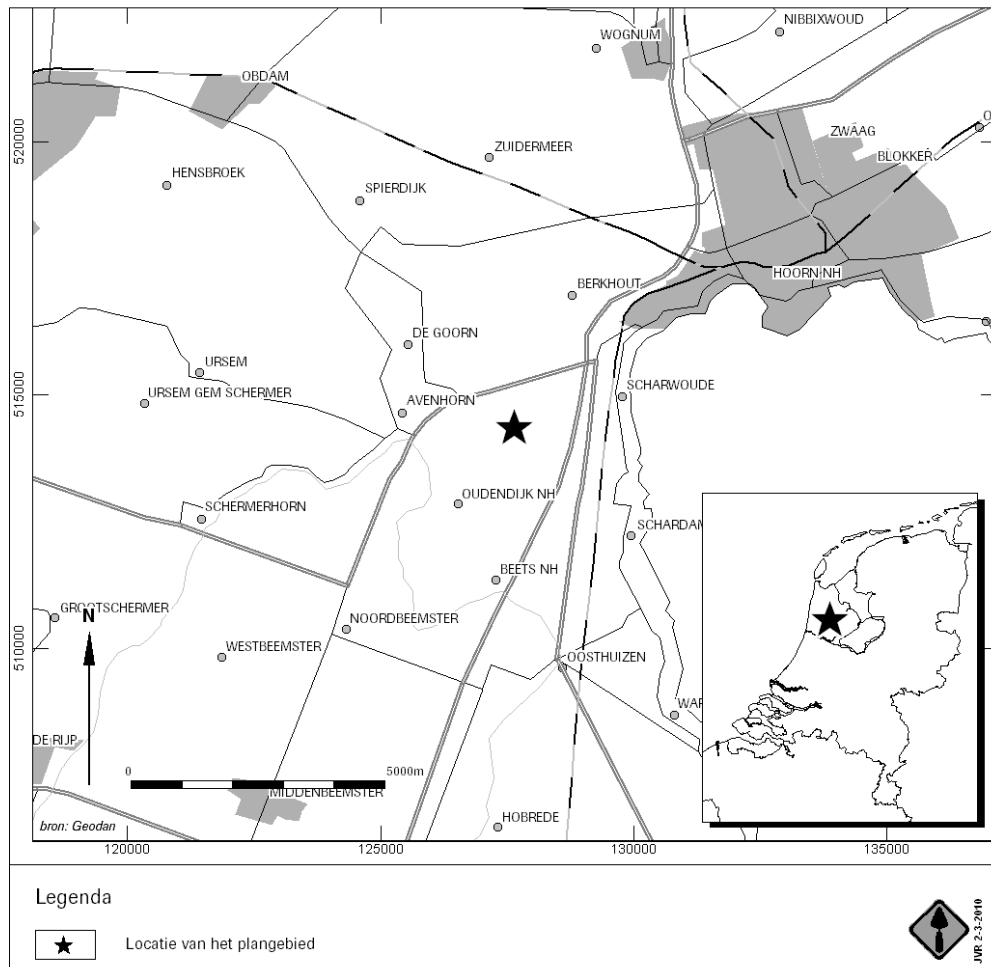
- Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschap in delen; overzicht van de geofactoren*. Van Gorcum, Assen
- Berkel, G., van & K. Samplonius 2006: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*. Uitgeverij het Spectrum.
- Bureau Militaire Verkenningen, verschillende jaargangen (1879, 1887, 1899 en 1900): *Beets, blad 280, 1:25.000*.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Lil, R., van 2008: *De Weere – Driestedenweg 89 (gem. Opmeer), Een bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*. ADC ArcheoProjecten (ADC-Rapport 1734), Amersfoort
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*, Delft.
- Rijks Geologische Dienst, 1987: *Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 19 oost, Alkmaar Oost*.
- Stichting voor Bodemkartering, 1987: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 19 oost en 20 west (gedeeltelijk) Alkmaar en Enkhuizen*
- Stichting voor Bodemkartering, 1979: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 19 en 20 (gedeeltelijk), Alkmaar en Lelystad (gedeeltelijk)*.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).
- Visser-Poldervaart, 2006a: *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de plangebieden Ursem, Spierdijk, Berkhout, Avenhorn/De Goorn en Scharwoude, gemeente Wester-Koggenland*. SCENH-rapport cultuurhistorie 60.
- Visser-Poldervaart, 2006b: *Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Landelijk Gebied, gemeente Wester-Koggenland*. SCENH-rapport cultuurhistorie 59
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 1 West-Nederland 1839-1859*, Groningen.

Lijst van afbeeldingen

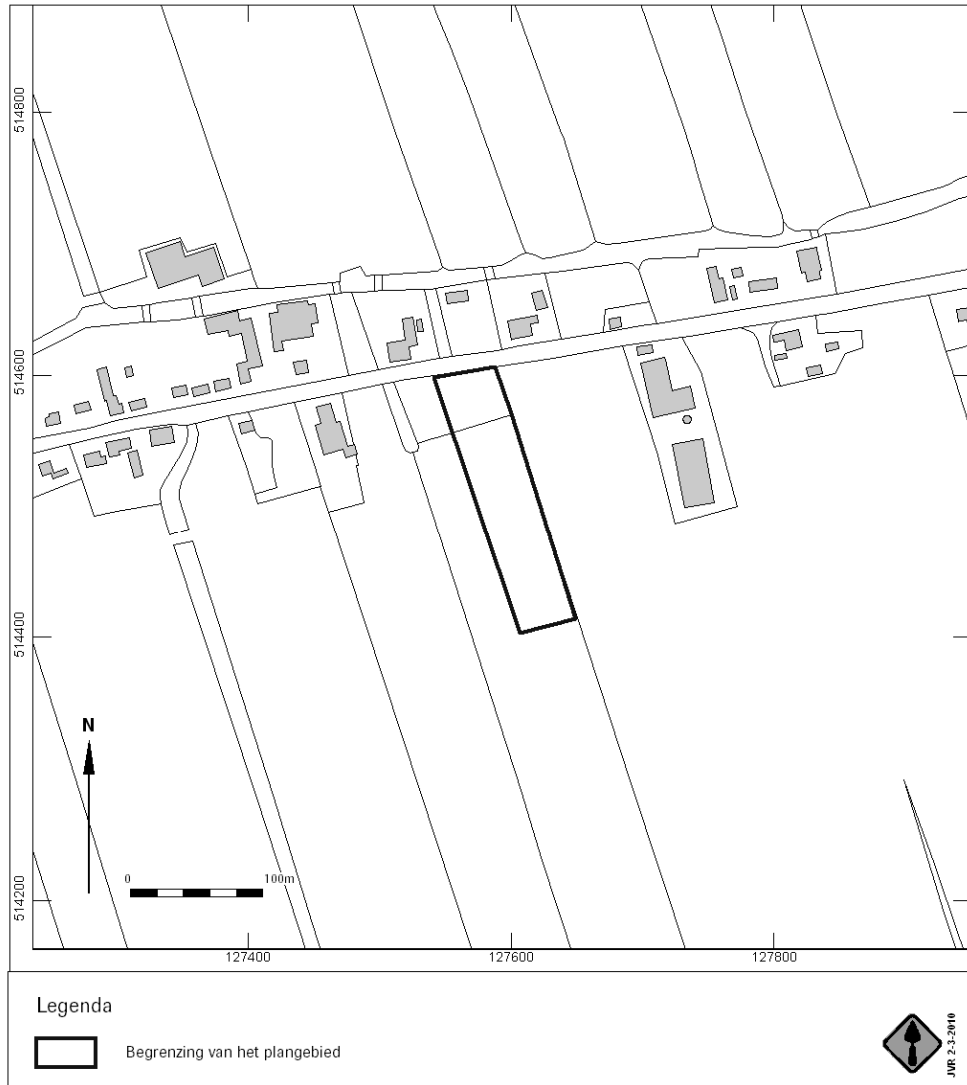
- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
- Afb. 3 Toekomstige situatie (niet op schaal).
- Afb. 4 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1879
- Afb. 5 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afb. 6 Boorpuntenkaart

Lijst van tabellen

- Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

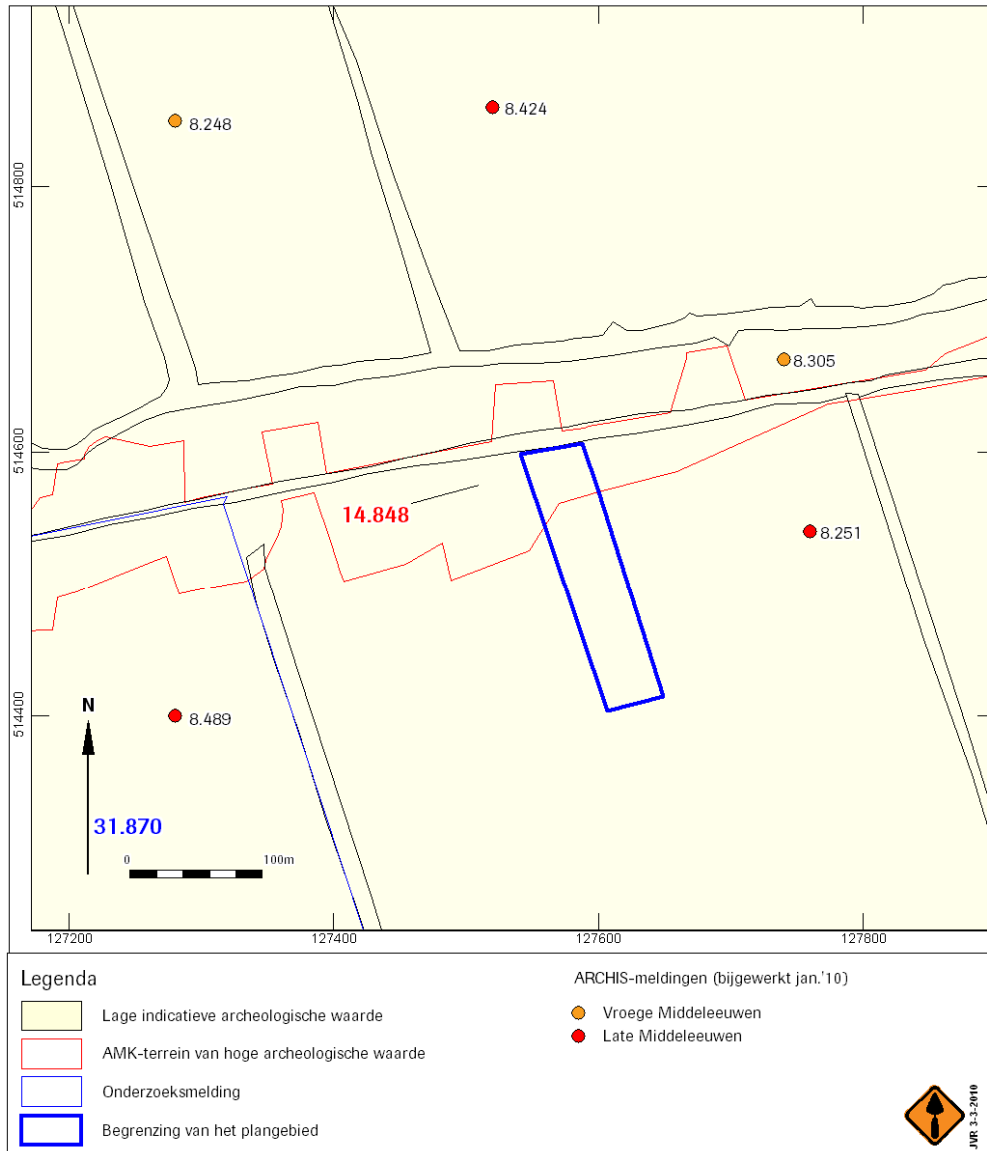
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

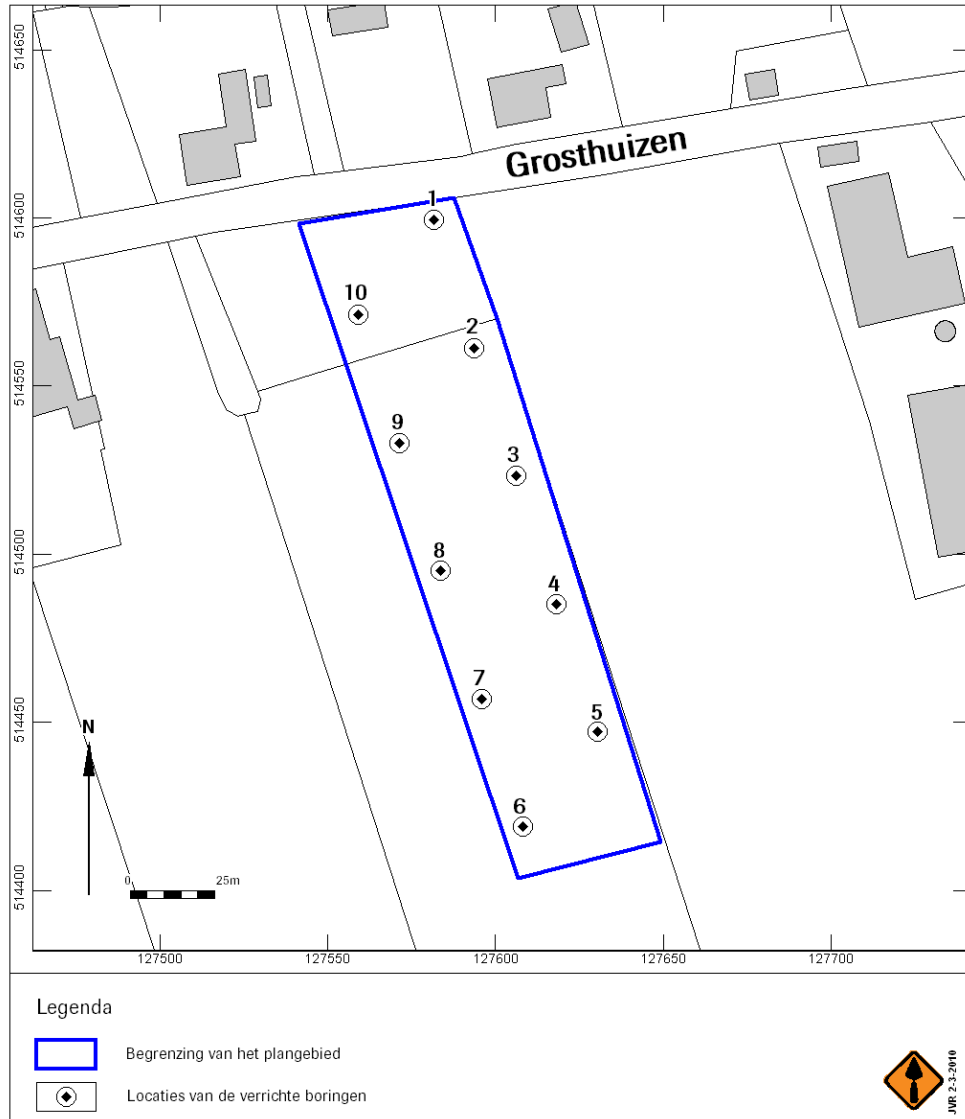
Afb. 3 Toekomstige situatie (niet op schaal).

Afb. 4 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1879

Afb. 5 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 6 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	bovengrens (cm)	ondergrens (cm)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene blijmengen	bodemhorizonten	overig
01	0	30	klei	sterk zandig; sterk humeus		grijs; bruin-; donker-;	kalkloos			A-horizont	veenbrokken, eerd
	30	120	klei	sterk siltig		grijs; licht-;	kalkrijk				spoor zandlagen; onderste 20 cm roestvlekken
	120	235	klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; spoor schelpmateriaal; weinig zandlagen; onderste 20 cm roestvlekken, in de zandlagen bevinden zich schelpenresten
02	235	300	klei	uiterst siltig; zwak humeus		grijs; donker-;	kalkrijk				zeer slap; spoor schelpmateriaal; spoor zandlagen; zandlaagjes met schelpen
	0	35	klei	sterk zandig; sterk humeus		bruin; grijs-; donker-;	kalkloos			A-horizont	veenbrokken, eerd
	35	100	klei	sterk siltig		grijs; licht-;	kalkrijk				
	100	135	klei	uiterst siltig		grijs; licht-;	kalkrijk	spoor roestvlekken			slap
	135	220	klei	uiterst siltig		grijs; donker-;	kalkrijk				slap; spoor schelpmateriaal; spoor zandlagen
	220	240	zand	matig siltig	matig groot	grijs;	kalkrijk				spoor schelpmateriaal
03	240	300	klei	uiterst siltig; zwak humeus		grijs; donker-;	kalkrijk				zeer slap; spoor schelpmateriaal; weinig zandlagen; rietresten
	0	35	klei	matig zandig; sterk humeus		grijs; bruin-; donker-;	kalkloos			A-horizont	weinig plantenresten; ongewerkte grond
	35	130	klei	uiterst siltig		grijs; licht-;	kalkrijk	weinig roestvlekken			slap; weinig zandlagen
04	130	230	klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; weinig schelpmateriaal; weinig zandlagen; rietresten
	0	25	klei	sterk zandig; sterk humeus		bruin; donker-;	kalkloos				ongewerkte grond
	25	130	klei	uiterst siltig		grijs; licht-;	kalkrijk	weinig roestvlekken			slap; spoor schelpmateriaal; weinig zandlagen
05	130	230	klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; weinig schelpmateriaal; veel zandlagen
	0	25	klei	uiterst siltig; sterk humeus		grijs; donker-;	kalkloos			A-horizont	bouwvoor
	25	130	klei	uiterst siltig		grijs; licht-;	kalkrijk	weinig roestvlekken			slap; weinig zandlagen
06	130	230	klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; weinig schelpmateriaal; veel zandlagen
	0	25	klei	uiterst siltig; sterk humeus		grijs; donker-;	kalkloos			A-horizont	bouwvoor
	25	140	klei	uiterst siltig		grijs; licht-;	kalkrijk	weinig roestvlekken			slap; weinig zandlagen
	140	200	klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; weinig zandlagen; humusbandjes

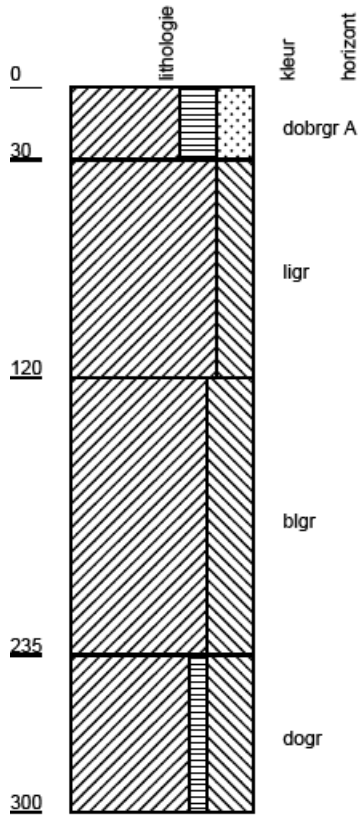

nummer	bovengrens (cm)	onder (mv)	ondergrens (cm)	grondsoort	bijmenging	zandmedaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene blijmvingen	bodemhorizonten	overig
07	0	15	140	klei	uiterst siltig; sterk humeus		bruin; donker-; grijs; licht-;	kalkloos kalkrijk	weinig roestvlekken		A-horizont	bouwvoor slap; weinig zandlagen
08	140	230		klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap; spoor plantenresten; weinig schelpmateriaal; weinig zandlagen
09	0	35	135	klei	uiterst siltig; sterk humeus		grijs; donker-; grijs; licht-;	kalkloos kalkrijk	weinig roestvlekken		A-horizont	bouwvoor slap; weinig zandlagen
	135	230		klei	uiterst siltig		grijs; blauw-;	kalkrijk				zeer slap
	0	30		klei	uiterst siltig; sterk humeus		bruin; grijs-; donker-;	kalkloos			A-horizont	veenbrokken
	30	145		klei	uiterst siltig		grijs; blauw; grijs-;	kalkrijk	spoor roestvlekken			slap
10	145	230		klei	uiterst siltig; zwak humeus		blauw; grijs-;	kalkrijk				slap; spoor schelpmateriaal; spoor zandlagen; veenbrokken en humus bandjes
	0	90		klei	uiterst siltig; zwak humeus		grijs; bruin-;	kalkrijk				slap; omgewerkte grond; spoor grijze vlekken
	90	230		klei	uiterst siltig; zwak grindig; zwak humeus		grijs; donker-;	kalkloos		spoor baksteen		slap; omgewerkte grond; slootvulling ?; spoor grijze vlekken; spoor zwarte vlekken

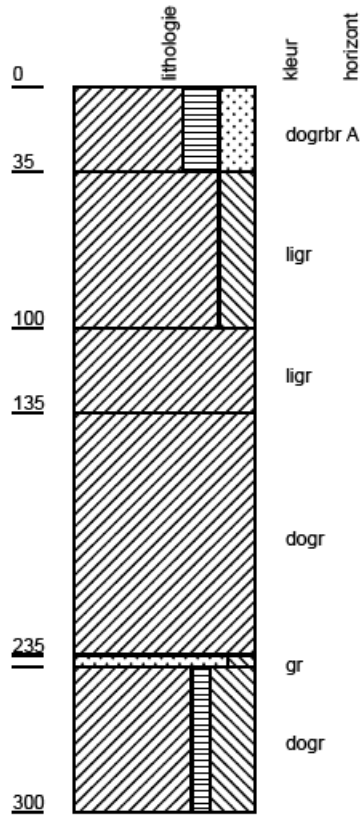

Bijlage 2 Boorkolommen

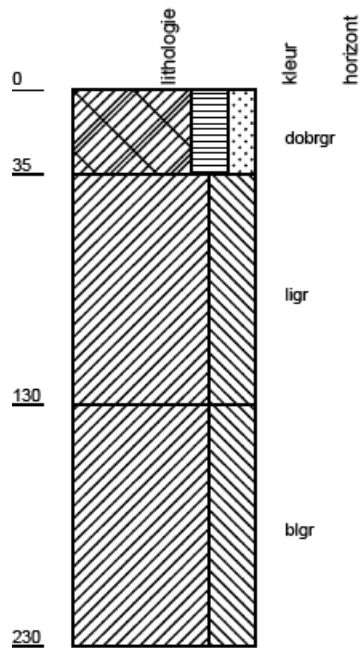
opname: 01

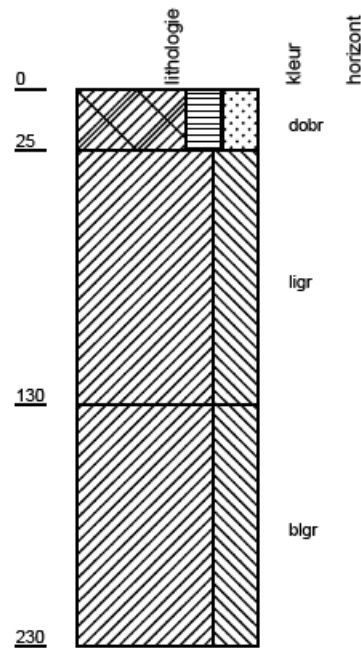
opname: 02

opname: 03

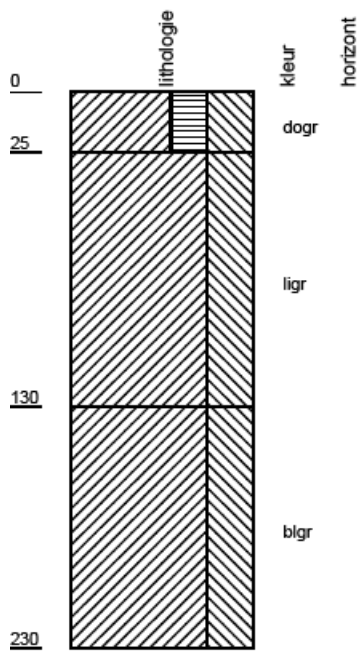

opname: 04

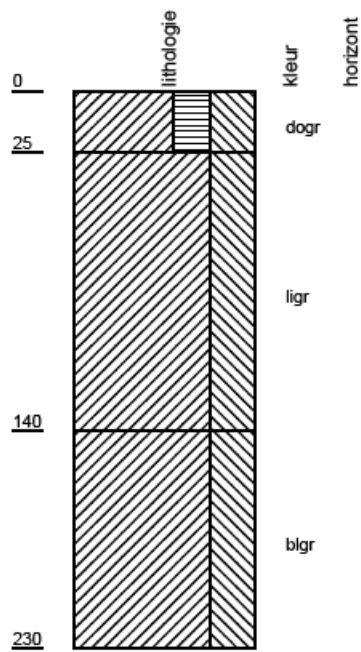

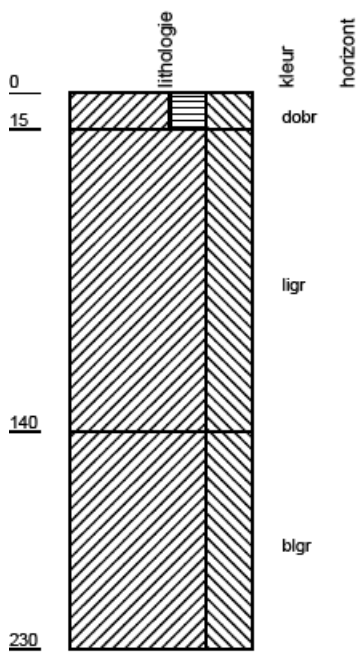
opname: 05

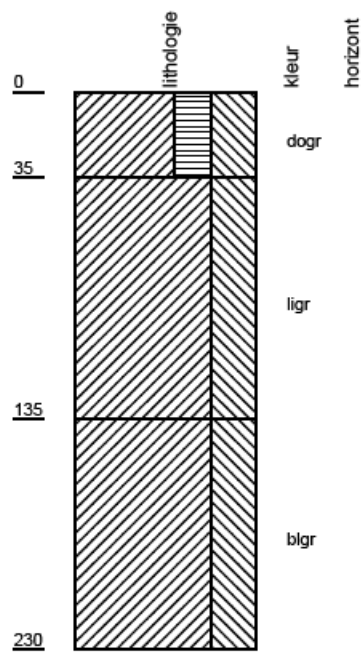
opname: 06

opname: 07

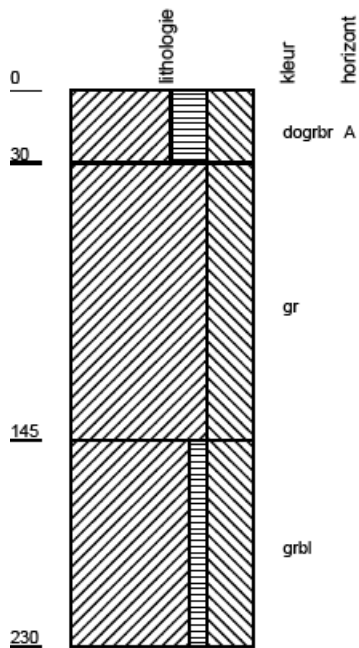

opname: 08

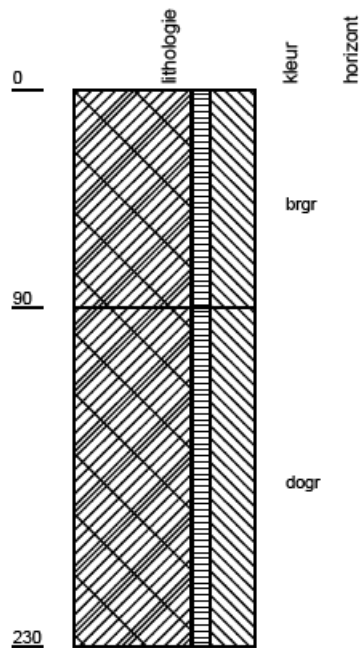

opname: 09

opname: 10

Legenda (getekend volgens NEN5104)

De kleur van het sediment staat in kleine letters rechts van de kolommen. Achtereen volgens worden de intensiteit, de bijkleur en de hoofdkleur vermeld.

Minimaal wordt de hoofdkleur vermeld. De gebruikte codes zijn:

li = licht

bl = blauw

br = bruin

gr = grijs

De bodems zijn beschreven volgens de handleiding bodemgeografisch onderzoek van het DLO-Staringcentrum. Daarin worden horizonten (in hoofdletters gecodeerd) en kleine-letter toevoegingen onderscheiden. De codes staan rechts naast de boorkolommen. De gebruikte lettercodes zijn:

A = A horizont: Bovengrond van mineraal of moerig materiaal, aan het oppervlak ontstaan, relatief donker gekleurd; de organische stof is geheel of gedeeltelijk biologisch omgezet.